

УДК 339.5

*Сібекіна А. Ю., ст. викладач кафедри світового господарства
і міжнародної економічної інтеграції УДУФМТ*

ПРОГНОЗНО-ВАРІАТИВНІ ОЦІНКИ ВІД СТВОРЕННЯ ПОГЛИБЛЕНОЇ ЗВТ «УКРАЇНА-ЄС» ДЛЯ ГРУП ІНТЕРЕСІВ

Розглядаються позитивні та негативні прогнозні оцінки впливу від створення поглибленої ЗВТ на різні групи інтересів. Досліджуються основні вигоди ключових напрямів економічної співпраці України з ЄС на основі аналізу положень Угоди про асоціацію України з ЄС.

Ключові слова: Угода про Асоціацію, ЄС, ЗВТ, ввізне мито, стандарти ЄС, модернізація, ведення бізнесу, ринки збуту.

Табл. 1. Рис. 1. Літ. 13.

*Сибекина А. Ю., ст. преподаватель кафедры мирового хозяйства
и международной экономической интеграции УГУФМТ*

ПРОГНОЗНО-ВАРІАТИВНІ ОЦІНКИ ОТ СОЗДАНИЯ УГЛУБЛЕННОЙ ЗСТ «УКРАИНА-ЕС» ДЛЯ ГРУПП ИНТЕРЕСОВ

Рассматриваются положительные и отрицательные прогнозные оценки влияния от создания углубленной ЗСТ на различные группы интересов. Исследуются основные выгоды ключевых направлений экономического сотрудничества Украины с ЕС на основе анализа положений Соглашения об Ассоциации Украины с ЕС.

Ключевые слова: Соглашение об Ассоциации, ЕС, ЗСТ, ввозная пошлина, стандарты ЕС, модернізація, ведення бізнесу, ринки сбыта.

*Sibekina A. Senior lecturer of the World Economy
and International Economic Integration of USUFIT*

FORECAST-VARIABLE ESTIMATES FROM ESTABLISHING DEEP FTA EU-UKRAINE FOR GROUP OF INTEREST

The article considers the positive and negative predictive estimates of the impact of the deep FTA on the various interest groups. The basic benefits of the key areas of economic cooperation are analyzed on the feature of a Treaty between Ukraine and EU.

Keywords: Association Agreement, the EU, the FTA, the import duties, the EU standards, modernization, business, markets.

Постановка проблеми. Угода про Асоціацію України з ЄС, У рамках якої має запрацювати протягом 10 років зона вільної торгівлі між сторонами, навряд чи принесе миттєві вигоди країнам. Проте на старті підписання Угоди Україна, на відміну від ЄС, знаходиться в більш програшному положенні. А отже, якість і швидкість досягнення європейських цілей залежить від того, які ризики й перспективи очікують Україну від поглиблення економічної співпраці з ЄС.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження проблем та перспектив від підписання Україною Угоди про Асоціацію з ЄС, час від часу висвітлюються в публікаціях Бураковського І., Гальчинського А., Гуменюк В., Джуччі Р., Ештон К., Мовчан В., Пятницького В., Риженкова М., Савицького О., Солоненко І., Сушко О., Томбінського Я., Хорольського В., Фюле Ш., Чалого В., Шниркова О., Шумило О. та ін. Проте вони мають поодинокий та описовий характер. Водночас питанням консолідації та узагальнення позитивних та негативних оцінок на групи інтересів за напрямками економічної інтеграції надається значно менше уваги.

Мета статті. У зв'язку з вищезазначеним виникає потреба в дослідженні потенційних позитивних та негативних прогнозних оцінок впливу від формування поглибленої ЗВТ між

Україною та ЄС, а також визначенні ключових вигод для різних груп вітчизняних інтересів за напрямками економічної співпраці, виходячи з аналізу положень Угоди про Асоціацію.

Виклад основного матеріалу. Як підкреслено в Посланні Президента у 2013 р. європейська інтеграція була, є і залишається орієнтиром і системоутворюючим чинником для реалізації стратегічних завдань розвитку України й нині складає два взаємопов'язані виміри: укладання Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка передбачатиме створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ), та реалізацію комплексної програми внутрішніх перетворень і модернізації в усіх сферах політичного, економічного та соціального життя держави [1, с. 229].

Текст Угоди про Асоціацію англійською мовою було оприлюднено після схвалення пропозицій Європейської комісії Раді ЄС щодо підписання, схвалення та тимчасового застосування Угоди. Тепер текст Угоди та додатки до неї можна знайти в реєстрі документів Європарламенту [2].

Текст Угоди, підкоригований у зв'язку зі вступом в ЄС Хорватії, було оприлюднено на Урядовому порталі на початку серпня 2013 після перевірки Міністерством юстиції України [3]. Текст цієї Угоди вже перекладений 24-ма офіційними мовами ЄС. Угода на 80% присвячена питанням створення поглибленої та всеохоплюючої ЗВТ.

Міністерство юстиції України підтвердило, що текст Угоди повністю відповідає положенням Конституції України [4, с. 2].

Загальний обсяг Угоди налічує близько 1000 сторінок тексту з 43 додатками та 3 протоколами, що регламентують торгові правила по окремих групах товарів, а також умови надання допомоги у митних справах та принципи участі України в програмах ЄС.

Крім визначення базових принципів розвитку політичного діалогу і співробітництва в контексті Асоціації, Угода також регламентує основні напрями співробітництва у зовнішній політиці, сфері безпеки, торгово-економічних питаннях. Крім того, документ визначає умови функціонування Ради асоціації, яка буде здійснювати контроль та моніторинг виконання Угоди. Планується, що до складу Ради увійдуть з української сторони – члени Уряду, а з європейської – члени Ради ЄС та Європейської Комісії [5, с. 154].

Таким чином, Угода про Асоціацію:

- має на меті прискорити і поглибити політичні та економічні відносини між Україною та ЄС, а також забезпечити поступову інтеграцію у внутрішній ринок ЄС, у тому числі завдяки створенню поглибленої ЗВТ;
- пропонує спосіб використання динаміки відносин між Україною та ЄС з особливою увагою до підтримки основних реформ, відновлення і зростання економіки, здійснення державного управління і галузевої співпраці;
- визначає порядок денний реформ в Україні, який спирається на комплексну програму наближення українського законодавства до законодавства ЄС, що буде орієнтиром для всіх партнерів України у роботі та наданні підтримки [6, с. 87].

Отже, якщо у листопаді 2013 р. на Саміті Східного Партнерства Україна підпише Угоду про Асоціацію з ЄС, ЗВТ між ними має бути створена за 10 років, тобто до кінця 2023 р.

Дослідження, проведене соціологічною службою Центру Разумкова, проведене у квітні в 2013 р., виявило, що 41,7% українців виступають за вступ до ЄС, а 37,2% – за приєднання до Митного союзу [7, с. 12]. Слід зауважити, що позитивного впливу від Угоди про Асоціацію населення України очікує на модернізацію української економіки, посилення демократії, вихід на нові ринки збуту українських товарів, створення нових робочих місць і підвищення добробуту та укріплення правової системи, що показано на рис. 1.

Положення щодо поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі вписані у 15 главах, 25 додатках та 2 протоколах. у табл. 1 представлено ключові прогнозні оцінки від створення ЗВТ в розрізі різних груп інтересів.

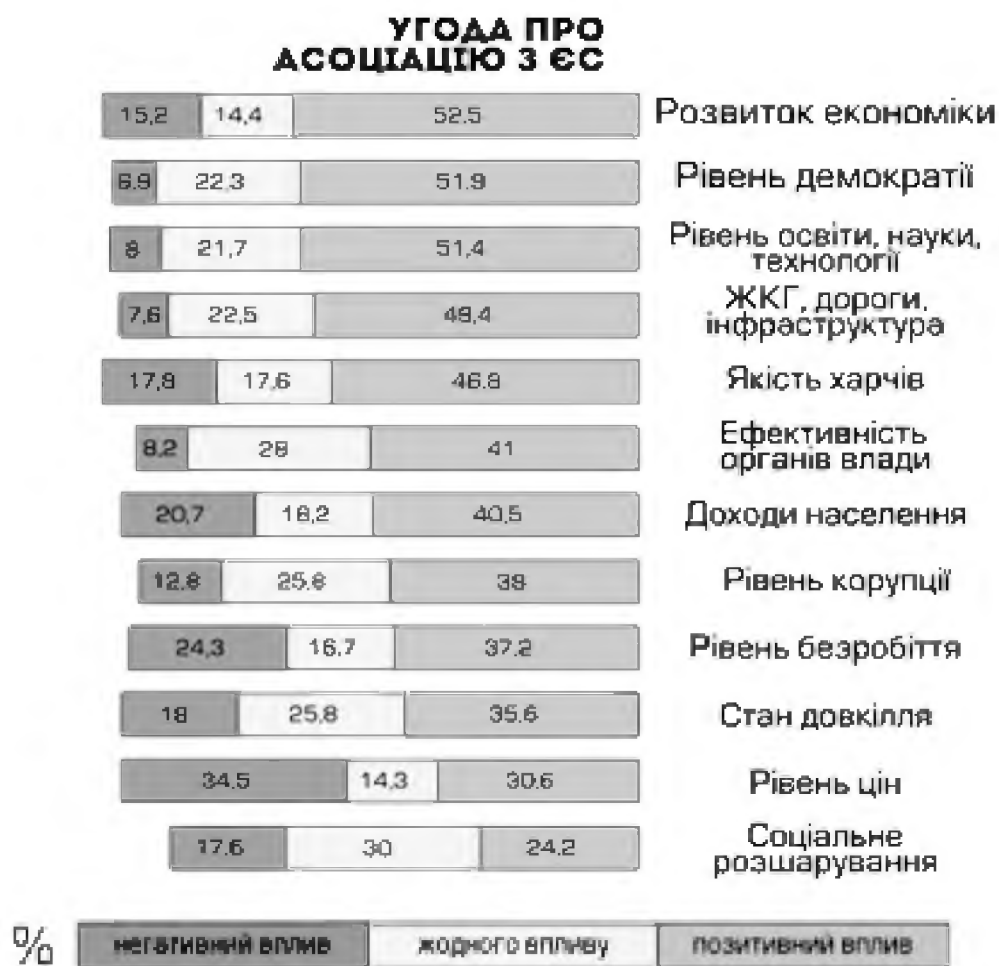

Рис. 1. Очікування українців: вплив Угоди про Асоціацію з ЄС.

Джерело: [8].

Зупинимося детальніше на узагальненні плюсів та мінусів від створення поглибленої ЗВТ між Україною та ЄС за такими напрямками, як: промисловість, сільське господарство, запровадження стандартів, санітарні та фітосанітарні норми, підприємницька діяльність, державні закупівлі, інтелектуальна власність, конкуренція та врегулювання спорів.

Промисловість. Для промислових товарів лібералізація означатиме негайне скасування ввізних мит на більшість товарів. 82,6% знімає Україна, 91,8% ЄС [9, с. 6]. Для решти встановлено перехідні періоди. Наприклад, для торгівлі вживаним одягом (секонд-хендом) визначено спеціальні умови: ввізне мито знижуватиметься не одразу, а поступово – протягом 5 років. Також запроваджуватимуться вхідні ціни за кілограм ваги, спеціальний захисний механізм Україна застосовуватиме протягом 15 років й до легкових авто, імпортованих з ЄС.

Водночас при створенні ЗВТ найбільше може постраждати машинобудівна галузь, продукція якої затребувана на російському ринку. Наприклад, торговельний конфлікт між Україною та Росією вже негативно вплинув на ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод». Окрім цього, машинобудівна галузь є одним із лідерів фізичного та морального зношення основних фондів. Що робить її продукцію неконкурентоспроможною порівняно з європейською.

Сільське господарство. Для с/г продукції мита будуть скасовані на 35,2% тарифних ліній Україною та 83,1% – ЄС. До решти товарів Україна запроваджує перехідні періоди тривалістю від 1 до 7 років, на 9,8% – часткову лібералізацію та на 3% – безмитні тарифні квоти, що означає, що в особливо чутливих секторах поглиблена та всеохоплююча ЗВТ дає українським виробникам більше часу для адаптації до конкурентного середовища, водночас пропонує споживачам більший вибір продуктів за нижчими цінами.

Прогнозно-варіативні оцінки від створення ЗВТ Україна–ЄС

Доступ товарів до ринків ЄС	
1) Промисловість	
позитиви	негативи
негайне скасування ввізних мит на більшість товарів, асиметричність відкриття ринків	зона найбільшого ризику - для машинобудівної галузії
2) Сільське господарство	
позитиви	негативи
наявність часу для адаптації до конкурентного середовища, більший вибір продуктів за нижчими цінами	зростання конкуренції на внутрішньому ринку через зниження ввізного мита на с/г продукцію, необхідність пошуку коштів на модернізацію
Якість товарів	
1) Запровадження стандартів	
позитиви	негативи
досягнення відповідності з технічними регламентами ЄС та його системами стандартизації, метрології, робіт з оцінки відповідності та ринкового нагляду	необхідність пошуку коштів на модернізацію через відсутність значних позик ЄС на технічне вдосконалення усіх секторів економіки України
2) Санітарні та фітосанітарні норми	
позитиви	негативи
наближення законодавства України щодо санітарних та фітосанітарних норм та утримання тварин до норм і стандартів ЄС	необхідність пошуку коштів для впровадження нових стандартів
Підприємницька діяльність	
позитиви	негативи
свобода ведення підприємницької діяльності (а не просто комерційної присутності) у секторах із надання послуг	право ведення підприємницької діяльності обмежене у низці секторів (т.з. негативний список)
Державні закупівлі	
позитиви	негативи
адаптація законодавства України у сфері державних закупівель до норм ЄС, доступ до ринків державних закупівель ЄС	-
Інтелектуальна власність	
позитиви	негативи
наявність високого рівня захисту для всіх географічних назв (у т.ч. для с/г продукції, вин, алкоголю)	деякі географічні назви, що певний час використовувалися вітчизняними виробниками, будуть виведені з українського ринку протягом різного періоду часу
Конкуренція	
позитиви	негативи
наближення законодавства України у сфері конкуренції та практики його застосування до норм ЄС у низці галузей, доступ компаній сторін до взаємних ринків та унеможливлення дискримінації з боку монополій	необхідність пошуку коштів на модернізацію підприємств
Врегулювання спорів	
позитиви	негативи
механізм врегулювання спорів базується на відповідній моделі СОТ, але зі спрощеною процедурою	-

Джерело: складено автором на основі [3].

У той же час зросте конкуренція на внутрішньому ринку за рахунок зниження ввізного мита на с/г продукцію. Крім того, господарствам доведеться шукати кошти на модернізацію. За оцінкою Української аграрної федерації, на це потрібно 4,5 млрд. грн. [7, с. 12].

Запровадження стандартів. Україна поступово досягатиме відповідності з технічними регламентами ЄС та його системами стандартизації, метрології, робіт з оцінки відповідності та ринкового нагляду і зобов'язується дотримуватися принципів та практик, викладених у рішеннях та регламентах спільноти. Майбутня імплементація Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів забезпечить торгівлю між сторонами на таких само умовах, як і між членами ЄС [10, с. 140].

Проте, щоб пройти ці процедури, потрібні не лише нові закони, а й гроші на модернізацію. Так, на відміну від України, свого часу Польща, Угорщина, Словаччина, Румунія разом зі статусом кандидата у члени ЄС отримали значні позики на технічне вдосконалення усіх секторів економіки.

Санітарні та фітосанітарні норми. Україна зобов'язується наблизити своє законодавство щодо санітарних та фітосанітарних норм та утримання тварин до норм і стандартів ЄС. Для контролю створять відповідний підкомітет, який стане майданчиком для розв'язання проблем у цій сфері. Проте необхідно терміново знайти кошти для того, щоб запровадити нові стандарти якості.

Підприємницька діяльність. ЗВТ Україна-ЄС, на відміну від класичних зон, передбачає свободу ведення підприємницької діяльності (а не просто комерційної присутності), у секторах із надання послуг. Такий підхід є безпрецедентним для ЄС.

Положення про національне регулювання поштової та кур'єрської служб, фінансових та телекомунікаційних послуг покращать прозорість та правову чіткість для інвестицій з ЄС в Україну. ЗВТ передбачає також законодавче зближення у сфері фінансових, телекомунікаційних, поштових, кур'єрських послуг та міжнародного судноплавства. Україна зобов'язується гармонізувати своє законодавство в цих секторах. Там, де це буде зроблено, українські компанії отримають доступ до ринку ЄС, що є безпрецедентним рівнем інтеграції. Водночас, право ведення підприємницької діяльності обмежене у низці секторів, визначених у т. з. негативному списку.

Державні закупівлі. Україна протягом кількох років адаптує своє законодавство до норм ЄС стосовно державних закупівель. За винятком закупівель до армії, українські постачальники та надавачі послуг матимуть повний доступ до європейських ринків державних закупівель. Постачальники та надавачі послуг з ЄС матимуть такий само доступ до українського ринку закупівель, що є прикладом виняткової інтеграції до ринку ЄС держави, що не є членом Європейського економічного простору.

Інтелектуальна власність. Усі географічні назви (у т.ч. для с/г продукції, вин, алкоголю) отримають високий рівень захисту. Для більшості назв України та ЄС це положення почне діяти вже на стадії тимчасового застосування угоди.

Водночас деякі географічні назви, що тривалий час використовувалися вітчизняними виробниками, будуть виведені з українського ринку протягом різного періоду часу: наприклад, 10 років для шампанського, коньяку, мадери, порто, хересу, шеррі, кальвадосу, граппи, португальського анісу, марсали, малаги, токаю та 7 років для пармезану, рокфору та фети [3].

Конкуренція. Україна наблизить своє законодавство у сфері конкуренції та практику його застосування до норм ЄС у низці галузей. Сторони також забезпечать застосування законодавства про конкуренцію до державних підприємств та підприємств, яким надані спеціальні або виключні права. Це гарантуватиме рівний доступ компаній сторін до взаємних ринків та унеможливить дискримінацію з боку монополій. Україна також зобов'язується адаптувати систему контролю над державною допомогою відповідно до тієї, яка є в ЄС, включаючи створення незалежних органів.

Проте аби витримувати конкуренцію з боку європейських компаній необхідно знайти кошти на модернізацію підприємств.

Урегулювання спорів. Передбачений ЗВТ механізм врегулювання спорів базується на відповідній моделі СОТ, але зі спрощеною процедурою. Якщо консультації з того, чи іншого приводу виявляться безуспішними, сторони звертатимуться за допомогою до третейської групи, яка складатиметься з 3 членів, обраних зі списку арбітрів. Третейська група надсилає своє рішення сторонам та Комітету з питань торгівлі протягом 120 днів (але не пізніше 150 днів) з дати її призначення. Така постанова обов'язкова для виконання.

Виходячи в вищезазначеного, слід зауважити, що створення ЗВТ заохочує малий та середній бізнес вести бізнес чесно, виходячи з принципу меншу контролю – більше відповідальності. Тому **основними проблемами для ведення бізнесу** можуть стати:

1. Обнуління імпорتنих мит на товари з ЄС, втрати від яких можуть сягнути 4,8 млрд. грн. на рік [11, с. 10].

2. Відміна ввізного мита на ввіз насіння соняшника, що може залишити вітчизняні масложирові комбінати без сировини.

3. Виняток з режиму вільної торгівлі майже 400 товарних позицій, в основному с/г та продовольчих товарів, лібералізація експорту яких на ринки ЄС була б для України найбільш вигідною.

4. Обмеження українських товарів на ринках ЄС під виглядом їх невідповідності європейським стандартам та сертифікатам.

5. Зниження рівня тарифного захисту промислових товарів, який в Україні зараз вищий за ЄС, насамперед в автомобільній сфері і лібералізації імпорту легкових авто без адекватної лібералізації в сфері автомобільних перевезень.

6. Обнуління 95% експортних мит на українські товари та жорстке квотування інших 5% видів товарів, які являються ключовими позиціями українського експорту [12].

7. Отримання вільного доступу європейських компаній до держзакупівель, що послабить захист вітчизняних товаровиробників та реалізацію програми імпортозаміщення

8. Перехід на стандарти ЄС, які можуть привести до витіснення з ринку національних виробників.

9. Посилення конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зняття тарифних та зменшенню нетарифних бар'єрів для європейських товарів.

10. Відстрочка зі збільшенням квот на експорт з України в ЄС с/г продукції, особливо м'ясо та молокопродуктів.

Водночас зауважимо, що **перевагами для населення** від створення поглибленої ЗВТ України з ЄС слід назвати наступні напрями:

1. Покращення якості українських товарів.
2. Різноманітність фінансових послуг.
3. Можливість працювати та стажуватися в ЄС.
4. Оздоровлення навколишнього середовища.
5. Здешевлення європейських товарів.
6. Підвищення гарантій по депозитах.
7. Захист прав споживачів.

Так, згідно з прогностичними можливостями за поглибленої вільної торгівлі між Україною та ЄС обидві сторони демонструють потужний стимул розвитку економік. Необхідні реформи, що стосуються зовнішньоторговельної діяльності, будуть також сприятливими для інших галузей – поліпшення бізнес-середовища в країні, збільшення іноземних інвестицій, вдосконалення внутрішнього ринку. Водночас можливі економічні втрати неефективних виробників можуть бути сповна компенсовані зростанням прибутків інших виробників, підвищенням добробуту населення та відкриттям нових можливостей розвитку бізнесу в Україні [13, с. 278].

Отже, варто зазначити, що економічні можливості євроінтеграції України до кінця не з'ясовані і об'єктивно не оцінені. Проте реалізація такого вектору може вилитися у нову форму європейського єднання по лінії чотирьох європейських свобод: пересування людей, то-

варів, капіталів і послуг. У найближчій перспективі такого рівня інтеграції для пересічного населення України може бути цілком достатньо.

Водночас ЄС слід розглядати не як на «касу взаємодопомоги», а як на школу ефективних інструментів економіки, великого інноваційного потенціалу, високих соціальних стандартів, розвинутої демократії та цінного досвіду управління суспільним розвитком. Адже європейська інтеграція – це курс на імплементацію європейських рецептів успіху на українському ґрунті.

З іншого боку, Асоціація і ЗВТ створює ЄС в особі України надійного партнера і «форпосту» євроінтеграції без формального членства, але з масштабним залученням до окремих євроінтеграційних механізмів, що піде на користь різним групам інтересів, адже ключовою ідеєю цього процесу є конвергенція України з нормами, стандартами та політикою ЄС.

Література

1. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НІСД, 2013. – 576 с.
2. European Parliament / Register of Documents [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.europarl.europa.eu/RegistreWeb/search/simple.htm?language=EN&reference=COM_COM%282013%290290.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344&cat_id=223223535.
4. Смышляев С. Соглашение об ассоциации с Евросоюзом обрело официальное содержание / Степан Смышляев // Капитал. – 2013. – № 80. – С.2.
5. Сібекіна А.Ю. Проблеми висвітлення основних параметрів та переваг майбутньої Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / А. Ю. Сібекіна // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. – 2013. – Випуск 115. Частина I (у двох частинах). – С. 151–157.
6. Сібекіна А. Ю. Інтенсифікація процесу імплементації вітчизняного законодавства та підвищення рівня комфортності організації процедур митного оформлення на шляху створення ЗВТ+ між Україною та ЄС / А.Ю. Сібекіна // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2013. – № 3. – С. 78–88.
7. Самсонова Ю. Война миров / Юлия Самсонова // Власть денег. – 2013. – № 25–26. – С. 8–12.
8. Очікування українців від Угоди про асоціацію з ЄС та приєднання до Митного Союзу. ІНФОГРАФІКА [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uainfo.org/important/171822-ochkuvannya-ukrayincv-vd-ugodi-pro-asocacyu-z-yes-ta-priyednannya-do-mitnogo-soyuzu-nfografka.html>.
9. Пасова Тетяна. Плюси і мінуси Угоди про асоціацію, або як не втратити останній шанс / Тетяна Пасова // Голос України. – 2013. – № 208 (5708). – С. 6.
10. Сібекіна А.Ю. Співробітництво України з ЄС в сфері технічного регулювання в контексті укладення Угоди про Асоціацію / А. Ю. Сібекіна // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. – 2013. – Випуск 114. Частина II (у двох частинах). – С. 132–141.
11. Каретникова О. Ассоциация по расчету / Ольга Каретникова // Власть денег. – 2013. – № 44. – С. 8–12.
12. Україна – ЄС: проблеми інтеграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kuchma.org.ua/ico/research/10958/.
13. Сібекіна А.Ю. Аналіз евентуальних можливостей від членства України в ЗВТ з СНД та ЗВТ+ з ЄС / А. Ю. Сібекіна // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. – 2013. – Вип. 113. – Ч. II (у 2-х част.). – С. 273–282.

Стаття надійшла до редакції 13. 10. 2013 р.